

SOSYAL GÜVENLİK REFORMUYLA SİGORTA PİRİMİNE ESAS KAZANÇ HUSUSUNDA GETİRİLEN YENİLİKLER

Ali TERZİOĞLU*

I- GİRİŞ:

3 1.05.2006 tarihinde kabul edilen ve 16.6.2006 tarih 26200 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5510 sayılı yasayı tadil eden ve 17.04.2008 tarihinde kabul edilip, 08.05.2008 tarih 26870 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5754 sayılı yasa ile getirilen yeni düzenleme ile eski 506 sayılı Kanun ile düzenlenen hizmet akdi ile çalışan işçiler 4/a, 1479 sayılı Bağ-Kur kapsamındaki Esnaf Ve Sanatkârlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile ilgili olanlar 4/b ve 5434 sayılı TC Emekli Sandığına tabi olan memurlar ise 4/c maddesinde düzenlenmiştir.

Bu yeni düzenleme ile de Prime Esas kazançlar açısından en önemli yenilikler 506 sayılı Kanunu tabi olarak çalışan işçiler ve 1479 sayılı Bağ-Kur yasası açısından yapılmış olduğundan, ağırlıklı olarak bu düzenlemeler ele alınacaktır.

5510 sayılı yeni yasadaki önceki Prime Esas kazanç düzenlemesi 506 Sayılı Kanunun 77. maddesinde iken, 5510 sayılı kanundaki düzenleme 5754 sayılı Kanun ile değiştirilerek, her üç Sosyal Güvenlik Kurumu için, 80. maddesi ile düzenlenmiştir.

Bu yeni yasal düzenleme ile getirilen farklılıklar irdelenecek ve ayrıca bu farklılıkların işçiler ve işveren üzerindeki etkileri yorumlanacaktır.

* SGK Başmüfettişi

II- SİGORTA PRİMİNE TABİ OLAN KAZANÇLARIN; 5510 SAYILI YASANIN 4/a KAPSAMINDA İNCELENMESİ;

5510 sayılı yasa ile getirilen 4/a kapsamındaki sigortalılar açısından Prime Esas Kazançların incelenmesi;

5510 sayılı yasanın 4. maddesinin a fıkrası "hizmet akdi ile bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan" şeklinde tanımlanan, eski 506 sayılı yasada düzenlenmiş olan işçileri kapsamaktadır.

A-Prime Esas Kazanca dahil edilecek tutarlar

a) Hak edilen ücretler,

Bu fıkranın sebebi, herhangi bir sebeple ücreti o ay içinde ödenmeyen sigortalının SSK'ya bildirilecek ücretinin olması amacını taşıdığından, ücretin ödenmesi şartı yerine sadece hak edilmesi şartı getirilmiştir. Bu sayede de sigortalının SSK'ya bildirilebilecek kazancının oluşması sağlanmıştır.

b) Prim ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin ve işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların,

Esas ücretin dışında ücretin eklentisi niteliğindeki her çeşit istihkakın ödeme esası vardır, Prime tabi tutulma-

sında bunların ödendiği ay kazancına dahil edilerek SSK'ya bildirilmesi esastır. Burada özel sağlık sigortası ile bireysel emeklilik sigortası prim tutarlarının da SSK primine dahil olduğu özellikle belirtilmiş olup, kanunun düzenlemesinde de bu hususta getirilen istisnalarda bu primlerin asgari ücretin %30 unu geçmeyen kısmının, sigorta primine tabi olmadığı düzenlenmiştir.

c) Yasada; İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yukarıdaki (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemeler ise ödendiği ayda sigorta primine dahil olduğu belirtilmektedir.

Bununla birlikte, Toplu sözleşme ile, İdare tarafından ya da mahkemelerce verilen karar gereğince, hizmet akdinin sona ermesinden veya askıda olduğu sırada, ödenen prim, ikramiye vb niteliğindeki ödemeler, azami kazanç dikkate alınarak hizmet akdinin sona erdiği ayın prime esas kazancına dahil edilerek SSK'ya bildirilir. Bu bildirim belirlenen mercilerin kararlarını verdikleri ayı takip eden ayın sonuna kadar yapılması halinde, herhangi bir müeyyide uygulanmaz.

B-Prime Esas Kazancın İstisnaları

a- Tamamı istisna edilen ödemeler;

Aynı yardımlar, Ölüm yardımı, Doğum yardımı, Evlenme yardımı, Gö-

rev yolluğu, Kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı, kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, keşif ücreti, ihbar ve kasa tazminatları.

b-Bir kısmı istisna edilen ödemeler;

29.1.2004 tarih 25361 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Sigorta Primlerinin Hesabına Esas Tutulacak Kazançların Aylık Tutarının Tespitinde Nazara Alınmayacak Olan Yemek Parası ile Çocuk ve Aile Zamlarının Günlük ve Aylık Tutarlarının Tespitine İlişkin Tebliğ ile duyurulan oranlara göre;

aa-Sigortalılara yemek parası adı altında verilen tutarın, işyerinde yemek verilmemesi şartıyla çalışılan gün sayısına göre günlük asgari ücretin %6 sı sigorta priminden istisna edilmiştir. Örneğin 1.1.2008-30.06.2008 dönemi için $608,40/30 = 20,28$ YTL günlük asgari ücret olup %6 sı 1,2168 YTL çalışılan gün sayısı ile çarpılacak yemek parası istisnasıdır. 1.7.2008-31.12.2008 dönemi için ise günlük asgari ücret olan 21,29 YTL nin %6 sı alındığında, 1,2774 YTL günlük yemek parası istisnası bulunmuş olup işçinin 26 gün çalıştığını varsaydığımızda 33,21 YTL aylık yemek parası istisnası bulunmuş olur. Bu tutarın üzerinde yapılan yemek parası ödemelerinden bu tutar düşülüp kalanı Sigorta Primine Esas Kazanca dahil edilecektir.

Ancak işçilere nakit ödeme yapılmaksızın yemek üretimi yapan firmalara, ister firma içinde ister firma dışında yemek kuponu karşılığı yemek vermek amacıyla fatura karşılığı firmaya yapılan ödemeler, sigorta primine dahil değildir.

bb-Çocuk zammı, İki çocuk dahil 18 yaşını, ortaöğretim yapması halinde 20 ve yüksek öğretim yapması halinde de 25 yaşını doldurmamış olmaları şartıyla veya çalışamayacak durumda malül olan ve kendi çalışmasından dolayı maaş almayan erkek çocukları ile yaşları ne olursa olsun evli olmayan (boşanan veya dul kalan, bir işte çalışmayan ve maaş almayan) kız çocukları için aylık asgari ücretin %2 si, Sigorta Primine tabi tutulmaz. Bu da 1.1.2008-30.6.2008 dönemi için, her çocuk için 12,168 YTL olup, 1.7.2008-31.12.2008 dönemi için ise 12,774 YTL dir. Sigortalının iki veya daha fazla çocuğunun bulunması halinde bu tutarlar 2 ile çarpılarak bulunan tutar Sigorta priminden istisna edilecektir.

cc-Aile zammı ödeneği ise sigortalının eşinin çalışmaması ve SGK'dan maaş almaması şartıyla, aylık asgari ücretin %10 tutarındadır. Bu da 1.1.2008-30.6.2008 dönemi için 60,84 YTL ve 1.7.2008-31.12.2008 dönemi için ise 63,87 YTL dir.

dd- Yeni düzenleme ile getirilen bir

istisna da; Özel sağlık sigortasına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve asgari ücretin %30 unu geçmeyen, prim ve katkı payları tutarı da Sigorta Priminden istisna edilmiştir. Bu 1.7.2008-31.12.2008 dönemi için $638,70 \times \%30 = 191,67$ YTL lik tutar Sigorta Primine tabi tutulmayacaktır. Bir başka anlatımla işveren tarafından sigortalı adına ödenmiş olan özel sağlık sigortası ve bireysel emeklilik katkı payı tutarının toplamının 250 YTL olduğunu varsayarsak $250 - 191,67 = 58,33$ YTL den sigorta primi kesilecektir.

C-Prime Esas Kazanç ile ilgili diğer düzenlemeler;

a- Her ne ad altında yapılırsa yapılsın tüm ödemeler ile aynı yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemeler prime tabi tutulur, Diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnalar bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmaz, denmektedir.

Yasanın 80. maddesinin (c) fıkrasındaki bu düzenleme ile de 5.2.2007 tarih 2007/1193 sayılı Yargıtay 21. Hukuk dairesinin kararına istinaden, özet olarak aynı yardımların nakden ödenmesinin aynı yardım niteliğini ortadan kaldırmayacağı hükmünü bertaraf etmek olduğu düşünülmektedir. Daha açık bir anlatımla; söz konusu Yargıtay kararında, aynı yardımdan amaç,

sosyal veya kişisel bir ihtiyacın karşılanması yolunda yapılan bir yardım olduğundan söz edilmektedir. Bu karar aynı yardımın kapsamını oldukça genişletmekte, hatta yol parası, özel sağlık sigortası, taşıt gideri, yakacak bedeli, dikiş ücreti, mesken veya sağlık yardımı, öğrenim yardımı türünden somut olarak belli edilmiş bir ihtiyaca yönelik yardımlar aynı yardım olarak kabul edilir ve prim hesabında dikkate alınmaz, denmekte olup bu kararın uygulamada önemli zorluklar çıkaracağı göz önünde bulundurulacak, yeni yasayla da bunun önüne geçmeye çalışılarak yukarıdaki hüküm getirilmiştir.

b- Hak edilen ücrete ilaveten, bazı aylarda prime tabi tutulması gereken ilave ödemelerin toplamının, bu yasanın 82. maddesinde belirtilen azami ücreti geçen kısmının müteakip 2 ay içerisinde azami ücreti geçmeyen prime esas kazançlarına ilave edilir denmektedir.

Yasanın bu maddesinin amacı sigortalıların prime esas kazançlarının daha gerçekçi tespit edilmesini sağlamak olabilir, Ancak uygulamada çok önemli zorluklar çıkaracağı da gözden kaçırılmamalıdır. Zira birinci zorluk takibinin oldukça güç olmasıdır; müteakip aylarda sigortalının eline geçen net ücretin daha azalacağı ve bu yüzden de işçi ile işverenin karşı karşıya geleceği bir diğer hususudur. Bunu bir

örnekle açıklamak gerekirse; Mayıs 2008 de 2.500 YTL brüt ücreti olan bir işçinin, bu ayda brüt 4.500 YTL de ikramiye ve prim aldığını varsaydığımızda; 2008/5.ay için 3.954,6 YTL olan azami ücretten SSK'ya bildirilecek ve (2500YTL ile 4500 YTL nin toplamı) $7.000 - 3.954,6 = 3.045,4$ YTL müteakip iki aya devreden Sigorta Primine Esas Kazanç tespit edilmiştir. 2008/6. ayda 2500 YTL olan brüt maaşına önceki aydan gelen tutardan azami kazanç olan 3.954,6 YTL lik tutara ulaşınca kadar 1.454,6 YTL gerektiğinden; birikmiş tutar olan $3.045,4 - 1.454,6 = 1.590,8$ YTL Prime Esas Kazanç bir sonraki aya devretmiştir. 2008/7.ayda azami ücret 4.151,70 YTL olduğundan 2500 YTL lik bu ayki ücreti düşüldüğünde azami ücret ulaşmak için 1.651,70 YTL gerekmektedir, Ancak artan tutar 1.590,8 YTL olduğundan 2.500 YTL lik ücreti ile toplanarak 4.090,8 YTL Prime Esas Kazanç bildirilecektir, tabii ki bu tutar işçinin tüm aylarda 30 gün çalıştığı varsayılarak hesaplanmıştır. Bu örnekte; eğer 2008/5.ayda 4.500 YTL yerine 5.500 YTL ikramiye alındığını düşünürsek 2008/7 ayda artan tutar 2.590,8 YTL olacak ve azami ücret için gerekli 1.651,55 YTL lik tutardan bakiye 939,25 YTL den prim kesilmeyecektir. Gelir vergisi açısından da; sigorta priminin işçi hissesinin düşülerek bakiyesinin vergi matrahı olması açısından da birtakım karışıklıklara sebebiyet verebilir.

Bu düzenleme Plan ve bütçe komisyonundan 12 ay olarak geçmiş olup, TBMM Genel Kurulunda son anda 2 aya indirilmiştir. Dolayısıyla bu düzenleme kötünün iyisidir.

c- Belirsiz zaman ve tutar üzerinden ücret alanların Sigorta Primine Esas kazançları 82. maddeye göre asgari ücrettir demek suretiyle, eski düzenlemede Bakanlar Kuruluna bırakılmış olan ve her yıl asgari ücrettir diye karar alınan bu yetki, yasal düzenleme ile çözüme kavuşturulmuştur, böylece her seferinde Bakanlar Kurulu kararı beklenmesine gerek kalmamıştır. Ayrıca aynı maddenin f fıkrasında belirsiz zaman ve miktar üzerinden alınan ücret ile beraber, belirli ücret alması durumunda ikisinin toplanması suretiyle Prime Esas Kazancın tespit edileceği belirtilmiştir.

d- 4857 sayılı İş kanununun 13. maddesine göre kısmi süreli iş sözleşmesinin yazılı olarak yapılması şartıyla ve 14. maddesi uyarınca çağrı üzerine çalışmada süre belirlenmemiş ise haftalık 20 saat çalıştığı kabul edilir. Her iki iş sözleşmesi ile çalışanların prim ödeme gün sayısı yasada; '4857 sayılı İş Kanununa göre belirlenen haftalık çalışma süresine göre hesaplanan günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunur' denmektedir.

Bunu bire bir yorumladığımızda, haftalık çalışma saati yasada 45 saat

olup, buna göre hesaplanan günlük çalışma saatine bölünür denmektedir. İş Kanununun 63. maddesine göre 45 saatlik haftalık çalışma saati haftanın gün sayısı olan 7'ye bölündüğünde 6,428 bulunur ve haftada 20 saat çalıştığını düşündüğümüz sigortalı ayda 80 saat eder ve 6,428 e bölündüğünde 12,44 bulunur, bu durumda bu çalışan 13 gün sigortalı olacaktır. Burada önemli olan günlük çalışma saatinin 7,5 saat olmasına rağmen, tanımdan tam olarak bu yorum çıkmamakta ve 6.428 e bölmek suretiyle aynı zamanda hafta tatili ile ilgili sigortalı olma imkanı verilmiş olacaktır. Aksi takdirde $80/7.5 = 10,66$ bu da 11 gün sigortalı olmasını gerektirir ki, bu örnekte ayda 2 gün eksik sigortalı olması demektir

Akademisyenler arasında genel olarak; haftada 45 saat çalışılmayan hallerde hafta tatili ücretine hak kazanılmayacağı görüşü yaygındır.

Ancak her ne kadar bir haftada 45 saat çalışılması halinde en az 24 saat dinlenme izni verileceği ve bunun ücretinin ödeneceği yasada olsa da, sigorta primine esas kazanç hesaplanırken yorumu biraz daha genişleterek, birden fazla hafta içinde de haftalık 45 saatlik çalışmaya ulaşılması halinde, hafta tatilini de dahil ederek sigorta primine esas gün sayısını hesaplamak gerektiğini düşünüyorum.

Sigortalı olma hakkı ile hafta tatili ücretine hak kazanma durumunun farklı değerlendirilerek, hafta tatili ücreti ödenmemiş olsa bile hafta tatili için sigortalı olması gerektiğinin daha uygun olduğunu düşünmekteyim.

Ancak aylık çalışma süresinin 45 saatten az olması durumunda günlük 7,5 saate bölünmesi suretiyle hafta tatili için sigortalı olma hakkı da tanınmalıdır.

Ancak aylık çalışma süresinin 45 saatten az olması durumunda günlük 7,5 saate bölünmesi suretiyle hafta tatili için sigortalı olma hakkı da tanınmalıdır.

III- SİGORTA PRİMİNE TABİ OLAN KAZANÇLARIN; 5510 SAYILI YASANIN 4/b SİGORTALILARI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

5510 sayılı yasa ile getirilen 4/b kapsamındaki sigortalılar açısından Prime Esas Kazançların incelenmesi;

Bu yasanın 4. maddesinin b fıkrasında, 'Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise;

- 1) Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar,
- 2) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,
- 3) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

4) Tarımsal faaliyette bulunanlar'

şeklinde tanımlanan, eski 1479 sayılı yasada düzenlenmiş olan Bağ-Kur'ları kapsamaktadır.

A- Daha önce basamak tespitine göre belirlenen Prime Esas Kazanç, 80. maddedeki yeni düzenleme ile Sigorta Primine Esas asgari ve azami kazanç arasında kalmak şartıyla sigortalıların isteğine bırakılmıştır. Şayet sigortalı süresinde bu bildirimde bulunmazsa, kazancı otomatik olarak asgari ücret olarak belirlenecektir.

Burada da eğer sigortalı aynı zamanda işveren ise, yani yanında işçi çalıştırıyorsa, yanında çalışan işçilere ödediği en yüksek ücretten az olamayacaktır. Şayet bu tutardan az bildirilmiş ise yasada belirtilen kurallara göre tespit edilen kazanç seviyesine çıkartılacaktır.

Bunun dışında bir de, aynı anda birden fazla Bağkurlu olmayı gerektiren sebep olsa dahi tek beyanda bulunulur demek suretiyle, bir kişinin birden fazla sebepten dolayı Bağ-Kurlu olması gibi düzenlemenin önüne geçilmiştir.

B- Geçici 16. madde ile de köy muhtarları ile tarımsal faaliyette bulunanlar için günlük asgari ücretin 15 katı tutarında aylık Prime Esas kazanç tespit edilerek buna göre prim tahsil edileceği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra tarımsal faaliyet kapsamındakiler-

le ilgili istisna hükmünde de; net gelirlerinin aylık ortalamasının günlük asgari ücretin 15 katından az olanlar sigortalı kapsamından çıkartılmıştır.

Basit anlatımla köy muhtarları ile tarımsal faaliyette bulunanların ödeyeceği pirim tutarı yarıya indirilmiştir ve tarımsal faaliyet kapsamına girme kriteri de yarı yarıya düşürülmüştür.

Ancak bu maddenin yürürlüğe gireceği tarih olan 1.10.2008 olup, 2008 yılı için geçerlidir, müteakip 2009 dan itibaren 16 günlük kazanç, 2010 yılında 17 olmak suretiyle her yıl bir günlük kazanç tutarında artarak 30 günlük ücret tutarına, yani tam prim ödemeye 2023 yılında geçilecektir, aynı durum tarımsal faaliyet istisnası için de geçerlidir, tarımsal faaliyet istisnasından yararlanmak için her yıl %1 artırılarak geliri asgari ücretin 16,17,18....30 katı tutarına ulaşanlar istisna kapsamından çıkartılacaklar. 2023 yılında, İstisna kapsamına girmenin kriteri, tarımsal kazancın net aylık ortalamasının, 30 günlük asgari kazanç olacaktır.

C- Geçici 17. maddede ise; daha önce Bağ-kura 1479 ve 2926 sayılı yasaya göre tescilleri yapıldığı halde, 30.4.2003 tarihinden öncesinden bu güne kadar değişik miktarlarda prim borcu olanlara, Kurumca çıkartılacak Genel Tebliğin yayımı tarihini takip eden ay başından itibaren 6 ay içinde ödemenenlerin; hiç prim ödemediler ise tes-

cil tarihinden itibaren, bir miktar ödeler ise, ödedikleri primin isabet ettiği ayın sonundan itibaren sigortalılıkları son bulur demek suretiyle, kişilerin prim borcunu ödemeleri için uyulması zorunlu bir süre getirilmektedir.

Daha sonra sigortalı yada hak sahibi, borcunu ödeyeceği tarihteki asgari kazanç üzerinden tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödediği takdirde sigortalılık süresine sayılacaktır. Sigortalıların eski borçları gecikme zammına göre değil de günün asgari ücretine göre güncellenmiş olmaktadır.

Ayrıca bir borçlanma mahiyetinde olan eski yasalara göre sigortalılıkları durdurulanlar da bu şekilde günün asgari ücreti üzerinden primlerini ödemeleri halinde sigortalılıkları sağlanacaktır, bu önemli bir düzenlemedir ve süre sınırı yoktur.

Bu düzenleme; 5458 sayılı yasanın 13. maddesi ile 1479 sayılı kanunun ek 19.maddesi değiştirilmiştir. Bu hususta Bağ-Kur'da 2007/47 sayılı Genelge de teferruatlı olarak açıklanmıştır.

IV- SONUÇ:

4/a (Eski 506 sayılı yasa kapsamında ki SSK sigortalıları) kapsamında olan sigortalılar ile ilgili getirilen yenilikleri kısaca özetlemek gerekirse; özel sağlık sigortası ve bireysel emeklilik priminin %30 unun Prime Esas ka-

zançtan istisna edilmesi, aynı yardımın sınırlarının kesin kurlar ile çizilmesi ve nakdi olarak ödenen aynı yardımların prime tabi tutulacağına kesin bir dille tespit edilmesi, azami ücreti geçen ödemelerin müteakip iki ayda da prime tabi tutulacağı olarak özetleyebiliriz.

4/b (Eski 1479 sayılı yasa kapsamındaki Bağ-Kur'lular) kapsamında olan sigortalılar ile ilgili getirilen yenilikleri kısaca özetlemek gerekirse; basamak uygulaması kaldırılıp, yerine Sigorta Primine Esas asgari ve azami kazançlar arasında olmak şartıyla, sigortalıya dilediğini seçme imkanı getirilmiştir. Köy muhtarları ile düşük geliri olan tarımsal faaliyette bulunanlar için asgari ücretin yarısına tekabül eden Prime Esas Kazanç seçme imkanı getirilmiş ve bu sayede daha az prim ödeme imkanı doğmuştur.

Şimdiye kadar birikmiş prim borcu olanlara ilan tarihinden itibaren 6 aylık ödeme süresi içerisinde ödemelerin ileriki tarihlerde yeniden müracaat etmeleri ve müracaat tarihindeki asgari ücret üzerinden primlerini ödemeleri halinde sigortalılıklarının dikkate alınacağı hükmüdür.

KAYNAKÇA

T.C. Yasalar (2006). **5510 sayılı Sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu**, Ankara : Resmi Gazete